

Sulyok Gábor

Kinek kell feltámadnia?

Vannak, akik a föltámadást hitünk alapjának tekintik, ahogy Pál is, de vannak, akik az élet alapjának tartják. Vajon maga Jézus minek tartotta? Tanítását, vagy annak mely részét tette függővé föltámadásától, és melyeket tartott függetleneknek tőle? – Ha őszintén akarunk válaszolni erre, akkor egyértelműen azt kell mondanunk, hogy tanítását és életét kizárólag attól a bensőséges, őszinte bizalomból tette függővé, amellyel elválaszthatatlanul odafűzte magát Istenhez. Kérdések mégis vannak, és a „hagyományos” válaszok sokszor nem elégségesek.

– Hogy lehet, hogy a János-evangéliumban 70 év távlatból előkerült Nikodémus, aki az éjszakai titkos beszélgetésen kívül (Jn 3,1-10) nem mutogatta még rokonszenvét sem, Jézus temetésekor azonban a semmiből hirtelen Arimateai József egyedülálló temetési segédje lett (Jn 19,38)? – A szinoptikusok Nikodémusnak még a nevét sem ismerik, a temetéssel kapcsolatban egyáltalán nem említik (Mk 15,43; Mt 27,57-60; Lk 23,50), pedig ezek a biblikusok véleménye szerint legalább 30-40 évvel korábban íródtak, mint a Jánosról nevezett evangélium!

– Hogy lehet, hogy 70 év távlatában derül ki, Jézust a temetésekor már bebalzsamozták, mégpedig annyi balzsamozó illatszer felhasználásával (*litrasz hekaton* = 100 font = kb. 35-40 kg), amely akár tíz hatotthoz is elég lett volna (Jn 19,39)? – Alois Stöger felvetése, hogy az evangélium megfogalmazója nem volt tisztában a mértékegységekkel, enyhén szólva nevetséges. Természetesen az sem magyaráz meg semmit, hogy talán a másolók írták el a mennyiséget, hiszen a szinoptikusok egy része utólagos balzsamozási szándékról beszél (Mk 16,1-4; Lk 23,56-24,1), erről a „titkos”, megelőzőről viszont semmit sem tudnak!

– Néhány mondatot talán érdemes még mondani Jézus halotti lepléről, amelyet egyesek véleménye szerint Torinóban őriznek. Arimateai József a főtanács tagja volt, Nikodémus sem maradt el mögötte vallási műveltség terén, hiszen Jézus a nép tanítójának nevezte. Hogyan lehetséges, hogy a szokásoktól teljesen eltérő módon, hosszanti irányban csomagolták a holttestet a lepelbe, noha az evangéliumi beszámoló éppen azt erősíti meg, hogy a zsidóknál szokásos módon jártak el (Jn 19,40)? Lázár feltámasztásával kapcsolatban azt olvassuk ugyanannál a „Jánosnál”, hogy a halott [Lázár] kijött, de a keze és lába pólyával, vagyis a halotti lepellet körül volt tekerve. Jézus így szólt akkor: „Oldjátok fel őt, hogy járnai tudjon” (Jn 11,44)! Hogyan keletkezhetett ezen a különleges leplen, mint egy fényképfelvételen, Jézus testének lenyomata? Talán csak az asszonyok értettek ehhez? Nem túl meggyőző magyarázat.

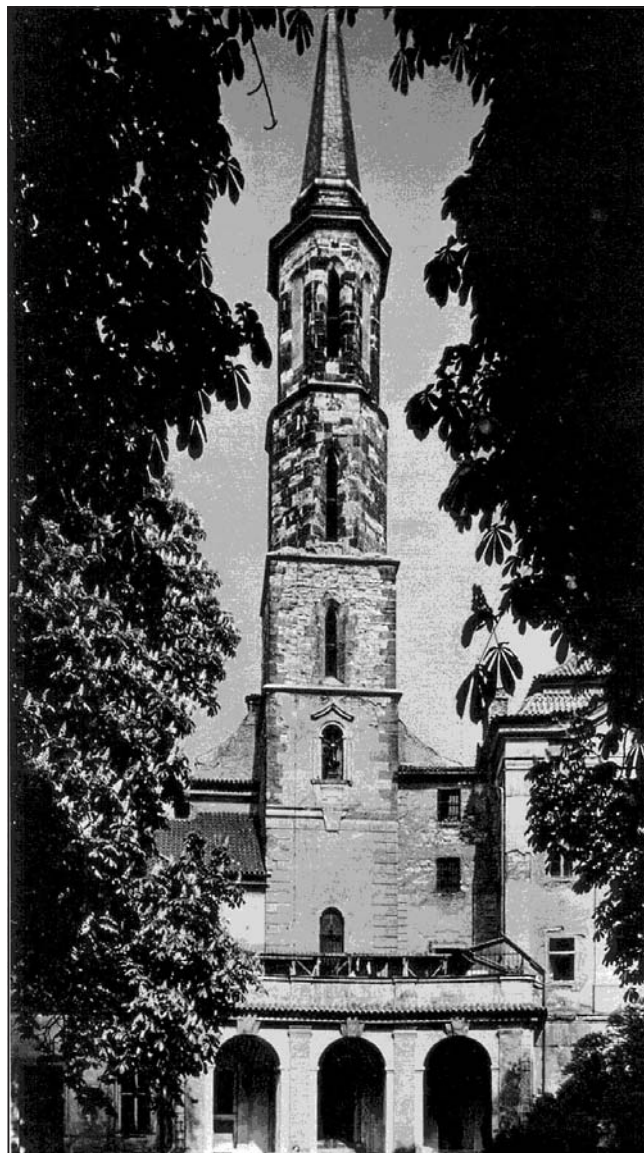
– Márta már vissza akarta tartani Jézust Lázár *negyednapos* sírjától, hiszen „már szaga van” (Jn 11,39), Jézus harmadnapos „újratermetése”, utóbebalzsamozása viszont mintha teljesen természetes lenne (Mk 16,1; Lk 24,1). – Mindenesetre meglepő ez a természetesség!

– Vajon felmerülhet-e komolyan Jézus testének ellopása? A Máté-féle beszámoló mint lehetséges variációt említi ugyan, igaz, hogy komoly cáfolattal felkészülten (Mt 27,62-66; 28,11-15).

– A sír őrzésével kapcsolatos mátéi fordulat ismét csak kérdéseket vet fel, hiszen a többi evangélium miért nem

tud, vagy beszél erről. Ha hitelt adnánk is ennek a felvetésnek, beleütköznénk egy újabb gondba: A rómaiak számára miért lett volna másodlagos („Közben alszunk egy jót, de majd megmagyarázzuk”) egy veszélyes galileai lázadóvezér sírjának őrzése, föltámadásának lehetetlenné tévése, ha csak nem azért, mert nem is őrizte senki.

– A probléma másik része, hogy Pilátus semmiképpen nem volt a zsidók barátja, sőt ahol lehetett, keresztbe tett nekik. Gondoljunk csak a templom meggyalázási kísérletére Tiberius jelvényeivel, képmásával (J. Flavius: A zsidók története XIII/3.1). Nem felesége titokzatos álmai miatt játszotta el Heródeszel a maga kis taktikai játékát, még ha nem zárjuk is ki a korszellemben illő fogékonyságát a babonaságokra, hanem sokkal inkább a zsidókat akarta megleckéztetni ezzel a huzavonával, mert nagyon is tudta, hogy mit kell tenni egy zsidó lázadóval, aki királlyá akarja tenni önmagát. Hasonlóan az igazságtól elrugaskodott gondolat lenne feltételezni Pilátus Jánosnál olvasható igazságkereső, filozofikus hajlamait. Pilátus maximálisan reálpolitikus volt. Elég csak a szamaritanus lázadás levezetésére gondolni (i. m. XIII/3.4).

– A „halottkém” százados nem volt ugyan orvos, de bizonyára már találkozott elég halottal szolgálata során, hogy különbséget tudjon tenni élő és halott között. Azzal meg még inkább tisztában volt, hogy nem babra megy a játék, hiszen az életével játszott, ha nem győződik meg kellő alaposággal a halálról. Számára sem lehetett egy a jelentéktelenek közül „a zsidó lázadók feje”, Jézus (Mk 15, 44-45). Az meg már a hősköltevények körébe tartoznék, ha „keresztény elfogultsággal” nagyolta volna el a vizsgálatot, és az élő Jézusról állította volna ki a halotti bizonyítványt. Másrészt pedig semmivel sem tette volna egyszerűbbé a feltámadás meghirdetését egy ügyes, vagy ügyetlen család.

– Ugyanide torkollik a kérdés, hogy miért volt olyan elengedhetetlenül fontos, hogy amint az „írások” megjövendölték, csontot ne törjenek benne. Nagyon gyenge igazolás lenne arra vonatkozóan, hogy e nélkül nehezebb lett volna Jézust Messiássá *átalakítani* (Jn 19,33-37). Különösen azért kérdéses ez a „részletkérdés”, mert a szinoptikusok nem tudnak erről semmit, sem a lándzsaszúrásról, sem a csontot nem törésről. Elképzelhetetlen, hogy akár csak a lukácsi beszámolóból is kimaradhatott volna egy ilyen fontos mozzanat, hiszen ahogy a bevezetőjében írja, „mindennek alaposan utánajárt”, nem beszélve Mátéről, aki annyira lényegesnek tartotta, hogy az ószövetség beteljesítőjeként láttassa Jézust. – Az ismét elgondolkoztató, hogy mennyire hanyagolható el egy agyongyötört embernél egy jól irányzott lándzsadöfés. Ezt az „akciót” sem valamiféle inasgyerek hajtotta végre, hanem a római légio századosa. Ha mégis, akkor a harmadnap enyhén szólva túl korainak tűnik a „feltámadáshoz”.

– Hogyan lehetséges, hogy az általánosan legkorábbiak tartott Márk-féle beszámoló szerint a sírnál járt asszonyok félelmükben senkinek sem mertek szólni arról, amit láttak (Mk 16,8!), míg a többi evangélium feltámadást hirdető, lelkenedző tanúkról beszél. Ugyanilyen furcsa, hogy a következő mondat éppen az ellenkezőjéről szól magában a Márk-evangéliumban, vagyis éppen hogy szó sincs semmiféle félelemről, hiszen következik az evangélium hitelessé, „kánonivá tevése” a különböző megjelenések és csodák felsorolása által (Mk 16,9-20), ami azt valószínűsíti, hogy az evangélium befejezése már nem „eredeti”, vagyis nem Márk munkája, hanem az „egyházi felügyeleté”.

– Érezhető az alapvetően páli hatás, amely már akkor meghatározta az ősegyház szemléletét, ti. hogy a feltámadás nélkül a jézusi élet nem elég értékes. Jézus feltámadás nélkül, vagyis a maga emberi voltában és Istennek adott életével nem elégíti már ki az ősegyház vallási igényét sem, és ennek rabjaiként azóta mi sem tudjuk elképzelni, hogy Jézus képes volt meghalni az Isten ügyéért, és ez maga a „megváltás” és a feltámadás, vagyis ennek az életnek újrászülése már azok feladata, akiknek elég a jézusi élet maga.

– Hogy mennyire „ismeretlen gondolat” volt a feltámadás a tanítványok körében, több oldalról is egyértelmű. Péter a „feltámadás nyilvánvaló jegyei” nyomán sem tud mit kezdeni vele (Lk 24,12). Természetesen János 70 év után már mindent jobban tud, és az első pillanattól fogva hitte, amit az egyház hinni eléje adott.

– Mária Magdolna női hiszékenységébe sem fér bele a föltámadás gondolata, hiszen a holttest ellopásáról beszél, és inkább a kertészt látja maga előtt, aki többet mond számára, mint Jézus (Jn 20,15). Ezt közvetve a szinoptikusok is megfogalmazzák, hiszen a márkai beszámoló alapján reprodukálható, hogy mennyire értelmezhetetlen volt az üres sír látványa (Mk 16,8). Az különlegesen megmoso-

lyogtató, hogy annak ellensúlyozására, hogy nők, vagyis jogilag érvénytelen tanúk bizonyítják a feltámadást, Lukács sürgősen kettőre szaporítja a tanúságtevők számát (lásd: két angyal), hogy a tanúskodás hiányossága a mózsi törvénykönyv szerint megfelelő legyen (5Móz 17,6; 19,15).

– Az emmauszi tanítványok sem tudnak mit kezdeni a föltámadással, mert náluk a történet a kereszthalállal véget ért (Lk 24,18-24). Ez alól a többi tanítvány sem kivétel, hiszen a golgotai kudarc után mindenki „hazament” a maga útján, és felejteni próbált, ahogy aztán János visszaülteti Jézus szavaiba az utólagos történéseket (Jn 16,32).

Kérdések, párhuzamok és ellentétek, amelyek sohasem képesek kimondani a végső választ.

* * *

Ezek után tegyünk fel egy szokatlan kérdést: Milyen kapcsolatban van Jézus feltámadásával Isten irántunk való szeretete, és milyen kapcsolatban van a mi hitünkkel? Mi az, amit hozzáad a Jézus által meghirdetett, megváltott élethez Jézus feltámadása? Az evangélium mint Isten örömhíre mennyiben szorul kiegészítésre a Jézus feltámadásáról szóló beszámolók révén? A páli *sine qua non*, vagyis a 'ha Jézus nem támadt fel, akkor az ember és Isten közötti távolság örök szakadékká válik', valóban alapjainban rendíti meg Isten iránti bizalmunkat, hitünket?

Ha van bátorságunk, fordítsuk meg a kérdést: Milyen kapcsolatban van a mi Isten iránti szeretetünk Jézus feltámadásának lehetőségével vagy tényével? Mit jelent nekünk Jézus, a jézusi élet – Jézus feltámadása nélkül? A jézusi élet minket sem mozdít ki hitetlenségünkől és reménytelenségünkől, csak ha csodákat, jeleket és föltámadását látjuk?

– Gondoljuk végig, hogy Isten eredeti, boldogan teremtő és boldogan gondoskodó akaratán mennyiben kell, vagy mennyiben lehet változtatni azáltal, hogy mi emberek – leginkább a keresztények – *Jézus föltámadása által* megismerhettük végre Isten szándékát. Hacsak nem arról van szó, hogy Isten „éppen most találta ki”, hogy az embereket föl fogja támasztani, és haláluk után is foglalkozni kíván velük, vagy ami még rosszabb: mi emberek mint egyedül igaz egyház Jézus föltámadása és a benne való hit által ki akarjuk sajátítani mások hitét és üdvét.

– A halál utáni élet és a benne való hit azonban nem a bibliai vagy a keresztény vallás eredménye, nem is származtatható Jézustól, hiszen a régészeti ásatások végtelen sora tanúskodik arról, hogy az emberek – Chilétől Egyiptomig, az Urálon innen és túl – készültek a halál utáni életre, hittek valamiféle föltámadásban. Ezt szolgálta sok minden a bebalzsamozástól kezdve a halott mellé temetett eszközökön, ételeken és szerszámokon keresztül egészen addig, hogy a férj mellé néhol még a meg nem halt feleséget, szolgálkat, vagy azok kicsinyített másait (pl. Egyiptom) is eltemették, feltételezve, hogy az élet ott is tovább folytatódik.

– Az emberiség rendíthetetlen őshite, hogy Isten várja az embert egy másik életben. Úgy tűnik, mintha az ember önmaga és Isten iránti, meg-megújuló bizalmatlanságával újra és újra rá akarná kényszeríteni Istent, hogy bizonyítsa be szeretetének őszinteségét és változatlanágát. Ez a tökéletes lelki antropomorfizmus, pontosabban infantilizmus az, ami évszázadonként vagy évezredenként újabb csodát követel, hogy általa vizsgálta Isten. Ezért hajszolja az egyház is a csodákat – még manapság is –, mert azt gondolja a saját magában jelenlévő ingatagságról,

hogyan azt csak csodákkal, szent cselekményekkel lehet bizonyossággá alakítani (Jn 2,18; 1Kor 1,22).

– A páli teológia értelmében a legjobb alkalomnak tűnt Isten számára előbb Jézust keresztre feszíteni, majd kihirdetni föltámasztása által azt a sosem hallott örömhírt, hogy *'amint Jézus, úgy ti is föl fogtok támadni'* (1Kor 15,20-23). – Valljuk be, kissé ijesztőnek tűnik ez a megfogalmazás. Ha viszont nem kötjük Isten szándékát Jézus föltámasztásához, akkor világossá kell tennünk, hogy Istennek nem Jézus sorsából fakadó, hirtelen jött ötlete a föltámasztás és az emberi lét fölülről való nyitottsága, hanem a teremtés megfordíthatatlan, eredeti szándéka, vagyis hogy a teremtés és benne az ember megszakíthatatlanul érezze szeretetének jelenlétét.

Ebből viszont következik az, ami Pál esetében nem következett: Jézus nem Isten hangulatváltozásának a hőmérőjeként élt közöttünk, hanem a megváltoztathatatlan isteni szeretet megjelenítőjeként. Ebből viszont az is adódik, hogy Jézus föltámasztása semmiben sem változtatta meg Isten eredeti szándékát, sőt a mi emberi sorsunkat, megváltásunk és örök sorsunk mikéntjét sem! Amit tehát Pál hitünk elmozdíthatatlan alapjaként fogalmazott meg – vagyis Jézus föltámasztása –, az nem tényezője és nem feltétele Isten hozzánk való viszonyulásának. A föltámasztás vagy föltámasztás már következmény.

Ha ezek után az okokat akarjuk vizsgálni, azt kell megértenünk, hogy Isten nem emberszabású, bár az ember – hála Istennek – istenszabású. Isten mindenkit eleve szeret, meg akar menteni Jézussal, vagy Jézus nélkül is; mindenkinek mindene akar lenni a föltámasztásban való hittel és

minden más úton-módon is. Amit egyáltalán mondhatunk a föltámasztásról és az az utáni életről, valljuk be, vajmi kevés. Jézustól sem tudunk meg sokkal többet, mint hogy nem olyan, mint a jelen élet. Ő is csupán annyit mondott, hogy vannak dolgok, amik ott nem érvényesek, de konkrétumot szinte semmit. Pál tudni véli ugyan, hogy van égi test és van földi test (1Kor 15,40), de hogy az előbbi mit jelent, ő sem tisztázza, mert ő sem tud többet, mint Jézus.

– Az életünk megoldása a föltámasztáson innen és túl Isten maga, akihez, és akinek szeretetéhez nem tehet hozzá semmit még Isten sem, még kevésbé bármiféle hitágazat. Ezt az ősbizonyosságot meg lehet fogalmazni föltámasztásként, meg lehet erősíteni Jézus föltámasztásával, de sem így, sem úgy nem lesz több. Mi ebből a tanulság? Elismerve Pál őszinte szándékát és méltányolva az ősegyház fokozatosan kibontakozó teológiai koncepcióját, meg kell kockáztatnunk: Isten feltételek nélkül is szerethető, és az ember hasonlóképpen szerethető kétkedések, minősítések és ítéletek nélkül.

Ami pedig a továbbiakat illeti, legjobb, ha mindenestől Istenre hagyjuk a dolgot. Nem követünk el mulasztást, ha nem mondunk véleményt arról, amiről jószerével fogalmunk sincs; ettől semmivel sem lesz kisebb vagy gyengébb a hitünk Istenben. Ajánlatos komolyan venni, hogy a föltámasztás észlelése meghaladja tapasztalati világunk határait, és a Pál szerinti „égi test” aligha azonosítható bármilyen meglévő fogalmunkkal. Így nagyon nehéz meghatározni, hogy mennyiben gazdagít az efféle megfoghatatlan tudás, és mit lehet egyáltalán látni abból, ami a föltámasztás után láthatóvá válik. – Ez természetesen első-

sorban a Jézus föltámasztására vonatkozó tanúságtételekre vonatkozik. Nem vonható kétségbe, hogy bármikor, bármiért történhet csoda, de ez sohasem rendelhető hozzá a mi igényeinkhez. Annak sem sokkal több a valószínűsége, hogy Isten maga által a teremtésbe helyezett törvényeket hirtelen felindulásból felfüggeszti, mert valamit elfelejtett belekalkulálni a történelem menetébe. A teremtett törvényeket – a fizikaiakat éppúgy, mint az erkölcsiakat – komolyan gondolta, hiszen az ellenkezőjével saját teremtő cselekedetének fogyatékoságát nyilvánítaná ki.

– A rendkívüli dolgok körében talán a legfigyelemreméltóbb maga a keresztény egyház léte, hihetetlen sebességű elterjedése és fennmaradása. Az eseményeknek csupán igen kicsiny részét lehet magyarázni az emberi gyengeséggel, sőt műveletlenséggel, vagy butasággal, hiszékenységgel, csodavárással és misztikus hajlamokkal, ahogyan azt is, hogy kudarcból, meghiúsulásból, kereszthalálból – fizikai és erkölcsi életveszély és üldözések ellenére – hogyan terjedhetett el robbanásszerűen a kereszténység.

(Folytatjuk)

